

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1321

מסכת בבא בתרא פ"ב-פ"ח ♦ נגעים ג', ז' - ד', ב'

בס"ד, י"ב אלול תשפ"ד

השבוע בגליון

- ♦ תצוגת הרהיטים הפגומים
- ♦ מיקומו של גן עדן התחתון
- ♦ כשאספלקינוס וארבעים חרטומים חיפשו את גן עדן
- ♦ כשהחפץ חיים פרסם מודעה בעיתון

- ♦ מה יעשו הרבנים כבולים שנשלחים אליהם
- ♦ חובה להציל אדם ששם את נפשו בכפו - מדוע?
- ♦ ההבדל בין אבידת ממון לאבידת הנפש
- ♦ השבת אבידה מצוה או חיוב?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

פח הזכויות

יום שישי שגרתי.
גלגליו של סנדור חבטו התחככו קלות במדרכה לפני שבעליו יצא ממנו, ובדעתי לא עלה כי עוד ימים אחדים אכתוב על הסנדור, על בעליו ועל מעשיו.

דליים מוכתמי מלט וכלי עבודה שונים העידו כי הלה עוסק בבניין הארץ. הוא יצא את מכונתו, ובצעדים כבדים של איש עבודה בלע את המדרכה בדרכו להפגש עם אברך תלמיד חכם שהמתין לו בפתח החצר.

כעבור עשרים דקות עברתי שוב במקום. המכונת כבר נסעה לדרכה. האברך עדיין עמד בפתח חצרו וקרא לעברי: ראית אותי? מה שראית - לא ראית! עשיתי אזני כאפרכסת וכה סיפר האישי:

הוא נראה אדם 'פשוט', הא?

ובכן, בעל הסנדור הוא שיפוצניק במקצועו. עבודותיו מעולם לא התפרשו באופן נרחב, תמיד הוא עובד לבדו ופעמים עם פועל נוסף. ברוך ה' עבודה זו מספקת לו פרנסה בלא דוחק.

השומע אתה? באחד הימים הוא החליט כי ברצונו להיות תומך תורה! זכות גדולה. רצונו היה כביר, אך בפועל לא היה לו ממון מיותר כדי לממשו. אבל את חלומו הוא מימש! הוא פתח כולל ערב למניין

דף פג/ב מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות

תצוגת הרהיטים הפגומים

מבואר בסוגייתנו, כי המבקש לרכוש חיטים יפות ונמצאו רעות, רשאי לבטל את המקח, שהרי זה מקח טעות. כך גם רשאי לחזור בו, ואפילו לאחר מספר שנים, כל רוכש חפץ שנמצא בו פגם. אולם, אם הקונה המשיך להשתמש בחפץ לאחר שהתגלה בו הפגם, שוב אינו רשאי לחזור בו, שהרי שימוש בחפץ הוכיח שהוא מחל למוכר על פגם זה (רמב"ם הל' מכירה פ' ט"ו הל' ג', שולחן ערוך חו"מ סי' רל"ב סעי' ג').

בעל מחנה אפרים (דיני הונאה סי' ה') מחדש, כי אם לאחר שהקונה גילה את הפגם הוא הודיע למוכר, שבדעתו לבטל את המקח, אין מהווה השתמשותו בחפץ לאחר מכן הוכחה למחילתו על הפגם. ראיה לדבריו הוא מביא מדברי הריטב"א (בבא מציעא ו) שכתב, כי קונה אשר הודיע למוכר, שברצונו לבטל את המקח עקב המחיר המופרז שנגבה ממנו, רשאי לבטל את המקח גם אם בינתיים הוא המשיך להשתמש בחפץ, אלא שעליו לשלם למוכר עבור השימוש בתקופת הזמן מגילוי הטעות ועד להחזרתו לבעליו. הרי לנו, אומר בעל המחנה אפרים, שהודעת הקונה על רצונו בביטול המקח, מבטלת את האומדנא הבסיסית הקובעת כי השתמשות הקונה בחפץ לאחר גילוי הפגם מהווה מחילה למוכר.

קיים חילוק בין מקח טעות הנובע ממום למקח טעות הנובע מתשלום מופרז: אולם, הגאון רבי דוד מנובהרדוק זצ"ל, בספרו גליא מסכת (הובא בפתחי תשובה חו"מ סי' רל"ב ס"ק א'), דחה את ההשוואה בין המקרים. שכן, קיים חילוק מהותי בין מקח טעות הנובע מחמת פגם שהתגלה בחפץ, לבין מקח טעות כתוצאה מתשלום מופרז עבורו. שהרי, קונה חפץ במחיר מופרז, כלל אינו בא בטרוניה על טיב החפץ שרכש, כי אם על המחיר הגבוה אותו הוא נתבע לשלם. לפיכך, גם אם הקונה המשיך להשתמש בחפץ לאחר גילוי הטעות, אין בכך משום גילוי דעת מצידו, כי נתפייסה דעתו וכי הוא מוחל למוכר [הלוקח רשאי לטעון שהמשיך להשתמש בחפץ משום שסבר, שהמוכר קיבל את טענתו וישיב לו את הפרש המעות גם ללא ביטול המקח]. לעומת זאת, קונה שהמשיך להשתמש בחפץ לאחר שגילה בו פגם מהותי, אשר מחייב את ביטול המקח לדעתו, אין לך ראיה גדולה מזו, שהוא התפייס ומחל למוכר.

זעילוי נשמת

מרת **יהודית קולינר** ע"ה
ב"ר שמואל זיינביל (לבית פרושינובסקי)
נלב"ע בש"ק י"א אלול תשע"ז
תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **טויבא ברמן** ע"ה
ב"ר אלעזר מאיר ז"ל נלב"ע ט"ו אלול תשמ"ט
תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו הר"ר **יעקב (זק) ברמן** ומשפ' שיחיו

לזעילוי נשמת

הר"ר **גבריאל יצחק מי - זהב** ז"ל ב"ר אלעזר ישראל ז"ל
נלב"ע י"ג אלול תשע"ד **תנצב"ה**

הונצחה ע"י רעייתו רבקה מי - זהב תבדלחט"א וילדיו מיכל מאיר ספי וחגי וב"ב

נר ה'
נשמת
אדם

מאחר שהגדרות אלו של אומדנא בדעת בני אדם, דקות הן ועדינות, אין להשליך כלל גורף זה על כל מקרה בו הקונה ממשיך להשתמש בחפץ לאחר גילוי הפגם, אלא יש לבדוק כל מקרה לגופו, כפי שנוכח להלן.

אדם מסויים בקש לפתוח חנות לממכר רהיטים, ולשם כך הוא הזמין מעצב רהיטים ידוע שהכל הללו את עבודתו, לספק לו את מיטב התוצרת. בעל החנות פרסם את מועד פתיחתה במודעות ענק, וביום המיועד פרקו פועלים מיוזעים רהיטים כבדים בחנותו, אלא שלתדהמתו גילה בעל החנות, כי איכות הרהיטים שהובאו לחנותו גרועה, וחלק מן הפריטים אף היה פגום. בירור מהיר העלה כי חלה תקלה מצערת בייצור רהיטים אלו. איש אינו יודע כיצד התרחשה, אך את הנעשה אין להשיב.

לאחר מספר ימים, ביקש בעל החנות להשיב את הסחורה הפגומה ולקבל אחרת במקומה. ברם, המעצב טען, כי מאחר שבעל החנות הציג את הרהיטים לפני הקהל הרב שפקד את חנותו בימי הפתיחה החגיגיים, הוא נכלל בדברי השולחן ערוך שכתב (שם): "אבל אם נשתמש בו אחר שראה הפגם, הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר!"

בית הדין שבפניו הועלו הטענות פסק, שבמקרה זה אין לקבוע, כי הצגת הרהיטים לפני קהל המבקרים מהווה הוכחה למחילה של המוכר למעצב. שכן, הסיבה שבגינה הותיר את הרהיטים בתצוגה בחנותו, לא נבעה מהסכמתו לקבל לידי רהיטים פגומים, אלא מרצונו להשתמש בהם לתצוגה בלבד, כדי שלא יוצר רושם שהחנות נמצאת על סף סגירה ימים אחדים לאחר פתיחתה. אמור איפוא, בעל החנות לא **השתמש** בחפץ שימוש מהותי, ואין בכך כל הוכחה על מחילתו (דברי משפט ח"ד עמ' תי"א).

דף פד/א בצפרא - דחלפא אבי וורדי דגן עדן

מיקומו של גן עדן התחתון

בסוגיינתו מבואר, שגן העדן התחתון שבעולם הזה, ממנו גורש אדם הראשון, ממוקם **במזרח** העולם (לפי הרשב"ם ובעלי התוספות על אתר), וכן מבואר במדרש (הובא בתורה שלמה בראשית ג). לדעת בעלי התוספות במסכת בכורות (נה/ב ד"ה מטרא) גן העדן שוכן **במערב** העולם, ולעומת זאת, רבינו תם (קידושין עא/ב ד"ה עד) סובר, שגן העדן שוכן **בצפון** של עולם ומגיע לכיוון ארץ ישראל דרך בבל, ואילו בהגהות ר"ג ליפשיץ בסוגיינתו הביא בשם האריז"ל, שגן העדן התחתון נמצא **בדרומו** של העולם.

אין אלו השיטות היחידות. האברבנאל (בראשית) נוקט בשם הראשונים, שגן העדן נמצא על קו המשווה, וכן כתב המקובל רבי שלום שרעבי (נהר שלום, מובא בסוד ישרים לבן איש חי, ח"ה סי' ו), ואילו מדברי רבי חיים ויטאל (עץ החיים שער מ"ב פ"ב) עולה, שגן העדן נמצא באמצע כדור העולם, כאשר כדור העולם מקיפו מכל צד.

למרות כל ציוני הדרך הללו, מעולם לא הצליח בן תמותה להגיע לגן העדן התחתון. הראשונים מבארים שהכרובים ולהט החרב המתהפכת שהציב הקב"ה בעת שגירש את אדם הראשון מגן עדן, מונעים מיצורי אנוש לחשוף מקום זה. האברבנאל, מנסה לשער מספר אפשרויות לעובדה שמקום זה לא נתגלה, ובין השאר הוא משער, אך דוחה זאת מיד, כי גן העדן נמצא בתחתיתו של הר געש, הפולט אש מתלקחת ללא הפוגה.

כשאספלקינוס וארבעים חרטומים חיפשו את גן עדן: הרמב"ן (כתבי הרמב"ן בהוצאת מוסד הרב קוק, ח"ב "תורת האדם" שער הגמול עמ' רצ"ה) מספר: "ובספרי הרפואות ליונים הקדמונים, וכן בספר אסף היהודי, סיפרו כי אספלקינוס חכם מקדוני וארבעים איש מן החרטומים מלומדי הספרים הלכו הלך בארץ ועברו מעבר להודו קדמת עדן למצוא קצת עלי הרפואות ועץ החיים, למען תגדל תפארתם על כל חכמי הארץ, ובבואם אל המקום ההוא ויברק עליהם להט החרב המתהפכת, ויתלהטו כלם בשביבי הברק, ולא נמלט מהם איש, ותשובות חכמת הרפואה מן העמים ההם ימים רבים... וכל אלה דברי אמת הם גלויים ומפורסמים גם היום, כי רבים מבאי הארץ הלזו ארצה בני קדם יראו מרחוק הלהט המתהפך".

לא נותר לנו, אלא להמתין בצפייה למימוש דברי ה"מדרש הגדול" (הובא בתורה שלמה בראשית ג): "עדן זה מקום מיוחד מן הארץ, ואין כל בריה יודעת היכן הוא, ועתיד הקב"ה לגלות דרכו לישראל בימות המלך המשיח".

אברכים והוא בעצמו מממן את מלגתם ואף יושב ללמוד עמם מידי ערב בערב.

ואם תאמר כסף מניין?

שמעו נא רבות!

זהו עובדה שראוייה להחקק בדפי ההיסטוריה של דורנו, לימים יבואו. אם אנו משרטטים בערגה את חיי העיירות של פעם, החיים הצנועים, התמימים והפשוטים, קהילות הקודש שמסרו את נפשם לחיות על קדושת ה', הרי המעשה הזה ראוי להצטרף אליהם.

כסף מניין?

ובכן, הוא נטל על עצמו 'משרה' נוספת.

הוצאת פחי זבל!

בכל יום האיש הצדיק מייגע את שריריו לאחר יום עבודה בשיפוץ, נכנס לחצרות בתים ומוציא אל המדרכה את עגלות האשפה העמוסות. כבד. חם. צחנה. אך שקשוק גלגלי הפחים הנגררים על ידיו, הרי הוא באזוני כקול גלגל החיים. הריח החמוץ מכה בנחיריו כניחוח פרדס תאנים. גן עדן. כובד המשא אינו מכביד עליו, כעשיר הדוחף עגלה גדושה ביהלומים. בחום וביזע אינו חש כלל, הוא מקיים את העולם, בזכותו העולם קיים. זהו איש של מעשים. אם העולם קיים רק בשביל התורה, ואם לשם כך צריך לפתוח כולל נוסף - עושים!

זהו עבודה המכבדת את בעליה.

את שמו לא נפרסם כאן, אך אם תראו בבני ברק אדם הולך מחצר לחצר, ידיו החסונות מטלטלות פחי אשפה מלאים - אל המדרכה, וריקניים - אל החצרות, מצחו זוהר, פניו מאירות וחיכוו מאושר - זה האיש.

זה האיש אשר יכול להוות דוגמה עבור כל מי שזקוק לה. בכל המישורים. על חיים עם תוכן פנימי, על רוחניות איתנה הממייסה את הגשמיות ומאפיינתה, על אמת מוצקה, על מימוש יעדים מתוך אמונה בצדקת הדרך.

זה האיש אשר ראוי היה כי נישאנו על כפיים עם עגלות האשפה, נרקוד ונשיר לו "אשרי מי שעמלו בתורה!"

זה האיש אשר ראוי היה כי נסחוב עמו יחד את משאו הקדוש.

זה האיש אשר גדל בדורנו אנו, וכשם שהלל מחייב את העניים, הוא מחייב את מי שחושב כי אינו יכול, או שחושב שהוא חושב שאינו יכול.

יהודי יקר!

שנה נוספת חלפה. כצל עובר. אפילו לא כאור שכבה. השנה הבאה עלינו לטובה לא תחלוף לאט יותר, והחלטה שלא לתקבל כעת חיה, עוד לא תספיק להידון עד שיחלוף צל השנה הבאה וגם צל השנים שאחריה.

פחי זבל - לא כל אחד יכול.

דף גמרא - מי אינו יכול?

עשה למען. עשה למען תינוקות של בית רבן שבביתך. הרם את השפופרת, חייג למוקד הארצי של מאורות הדף היומי והצטרף לחיים של תורה 03-5775333

שנה טובה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ת.ד. 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פב/א משום דמחזי כשקרא

שפה שאינה מובנת...

הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת כנסת חזקיהו שברכסים, חרד וירא היה מנדנדו של שקר ומכל מידה שאינה טובה. בעברו לפני התיבה בימים הנוראים אמר "הנני העני ממעש", כשהוא מדלג על המילים "נרעש ונפחד מפחד יושב תהילות ישראל". אני מפחד, אמר כשפחד מציף את כולו... "היאך אשקר לבוראי במצח נחושה?"

הוא היה אומר: "כי אתה אלוקים אמת, ודברך אמת", היינו: שפת השמים "אמת" היא. אדם שאינו דובר אמת, כלל אין מבינים שם את שפתו, הוא דובר בחלל ריק (לב אליהו ח"א עמ' 35).

דף פב/א משום דמחזי כשקרא

ברק מטעה...

אחד ממקורביו של הרה"ק ר' יחזקאל משיניאווא זצ"ל, בנו של הצדיק ר' חיים מצאנז זצ"ל, ביקש להנותו מנכסיו והעניק לאשתו הרבנית מנורת נחושת מצופה כסף. כאשר הבחין רבי יחזקאל במנורה, שאל את הנותן: מדוע הבאת לנו מנורת כסף, שנתגאה בה? ענהו החסיד: רק ציפויה מכסף, אך היא עצמה עשויה נחושת.

דף פז/ב אלא צלוחית אבדה מדעת היא

כשהחפץ חיים פרסם מודעה בעיתון

מבואר בסוגייתנו, שחנווני אשר לחנותו נכנס ילד קטן עם צלוחית שניתנה בידו מאת אביו כדי להניח בה מצרכים, אינו חייב לדאוג מדין השבת אבידה לשלמותה של הצלוחית שנתונה בידיו המפוקפקות של הקטן, מאחר שמצווה זו, אינה מטילה על אדם לטפל בחפץ אשר בעליו הניחו באופן שרבים סיכוייו להיאבד או להנזק. הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פ' י"א הל' י"א) מבאר, כי מקורה של הלכה זו בפסוק (דברים כב/א): "אשר תאבד ממנו" - פרט למאבד לדעתו. עם זאת, אין החנווני רשאי להשתמש בצלוחית זו, שהרי אינה שלו.

אבידה מדעת הופכת להפקר? בדינו של חפץ המוגדר כאבידה מדעת נחלקו הראשונים. לדעת הרמב"ם (שם), חפץ שבעליו איבדו מדעתו, אינו הופך לחפץ מופקר, אשר כל הרוצה בא וזוכה בו, אלא שאין חובה להשיבו לבעליו. זאת, כמבואר בסוגייתנו, שאין החנווני רשאי להשתמש בצלוחית שנמסרה לידי הילד הקטן, משום שבעל הצלוחית, אבי הילד, לא התכוון להפקירה במסירתה לידי בנו הקטן.

אולם, הטור (חו"מ סי' רס"א) חולק על כך וסובר "דאבידה מדעת הוי הפקר", שכן, המניח חפץ כך שהוא עלול להיאבד ממנו, אף מתכוון להפקירו, שאם לא כן, מדוע הזניחו. כיצד יתישב פסקו של הטור עם סוגייתנו בה מבואר שהאב אינו מפקיר את הצלוחית שנמסרה לידי בנו הקטן? מבאר בעל קצות החושן (שם), כי אין לקבוע באופן גורף, שכל חפץ שהגדרה אבידה מדעת תקפה לגביו, גם הופקר על ידי בעליו. שהנה, כאשר אדם נוטל את ממונו ומניחו ברשות הרבים ללא שמירה, ניתן להניח, כי אין לו כל עניין בו והנחתו שם מהווה מעין הצהרה מפורשת על רצונו להפקירו. לעומת זאת, מסירת חפץ לידי קטן נעשית במטרה מסויימת. אמנם, קיימת הסתברות בלתי מבוטלת, שהחפץ יחזור לידי, אם בכלל, סדוק או שבור, אך עדיין אין להסיק מכך שהאב התכוון להפקיר את החפץ. לפיכך, מסיים בעל קצות החושן, אין דבריו של הטור סותרים את סוגייתנו, שכן, סוגייתנו עוסקת במסירת חפצים לידי קטן, ואילו הטור מתייחס להנחת חפץ במקום שאינו שמור.

קידושין במטבע שנמסר לילדים למשחק: מעשה בשמש של קהילה מסויימת, אשר זרק מטבע לקבוצת ילדים שהתגודדה סביבו, כדי שישחקו בו להנאתם. לאחר מספר רגעים, עבר במקום נער, שנטל את המטבע מן הילדים וקידש בו נערה. דיני הקהילה פנו אל רבי יואל סירקיס, בעל הב"ח, שבקראקא בשאלה, אם אכן הנערה מקודשת לאותו נער. בין הנושאים הרבים הקשורים לפרשה סבוכה זו שבהם דן הב"ח בתשובתו (שו"ת סי' צ"ז) הוא קובע, כי מחלוקת הראשונים הנזכרת לא באה לידי ביטוי במקרה זה, שכן, גם הרמב"ם שסובר, כי הזנחת חפץ אינה מעידה על כוונת בעליו להפקירו, יודה, כי השלכת המטבע לילדים כדי שיעשו בו ככל העולה על רוחם, מהווה הוכחה לכך, שבעליו התכוון להפקירו [לעומת זאת, בסוגייתנו הצלוחית נמסרה לידי הילד לצורך מטרה חשובה, שאין בה משום זלזול בחפץ].

לעומת זאת, בעל הקצות החושן (שם) חולק על כך, ולדעתו גם מסירת חפץ למשחק בידי קטן אינה מעידה על כוונת בעליו להפקירו. שכן, גם במקרה זה, מסירת המטבע נעשתה מתוך מטרה מסויימת, וממילא אין לקבוע כי בעליו התכוון להפקירו, ורק כאשר אדם מזניח חפץ ללא סיבה, ניתן לומר שהתכוון להפקירו, והוא אינו חפץ בו גם אם לא ינזק [לדברי בעל האבן האזל, השאלה שהופנתה אל הב"ח עסקה במטבע אשר אבד לילדים, ורק באופן זה "ל"ב"ח שיכול לזכות בו לכ"ע].

מכל מקום, מאחר שלדעת הכל, אין חיוב השבת אבידה על חפץ שנמסר לידי קטן, יש לדעת מהו "קטן". בעל נתיבות המשפט (שם) מביא, כי שיעור קטן שמסירת חפץ לידי נחשבת כאבידה מדעת, הוא עד היותו כבן שש-שבע שנים. ובשם רבני זמננו מובא, כי אף קודם לכן, הדבר תלוי בחריפות שכלו ודעתו של הקטן (השבת אבידה כהלכה עמ' מ"א).

מה יעשו הרבנים כבולים שנשלחים אליהם: גדולי תורה רבים, שהציבור הרחב שיחר את פניהם בשאלות שונות ושלח אליהם מכתבים להם צורפו מעטפות מבוילות - עמדו בפני שאלה קשה: האם מחובתם להשיב לכל שואל? ואם לאו, מה דין הבול המצורף, האם יש לשמור עליו כעל אבידה?

הגאון האדר"ת, שהתחבט בעניין, פנה אל המהרש"ם, אשר בתשובתו (שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ר"י) מציין את הנהגת רבי שלמה קלוגר זצ"ל, גדול דורו, שנהג להשיב לכל שואל, אך מעי, שאין זאת אלא לפני משורת הדין, ומעיקר הדין די לרשום בפנקס כי פלוני ופלוני שלח בול, ולכשידרשנו - יקבלו.

גם החפץ חיים זצ"ל, סבל מבעיה דומה והוא פרסם בשנת תרע"ז בעיתון המודיע שהופיע בפולטבה מודעה רבתי בה הודיע, שלא יענה למכתבים לרגל חולשת עיניו, "וגם אם יניחו בהם

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < 3029 * כעשוי >

חדש ראשון התנסות חינם

מרקות [בולים] היא כאבידה מדעת". נראה, שבכך ביקש לפטור את עצמו משמירת הבולים עצמם, שכן, כל השולח כמניח בוליו להפקר.

דף פז/ב אבדה מדעת

חובה להציל אדם ששם את נפשו בכפו - מדוע?

מצוות עשה ומצוות לא תעשה על כל אדם מישראל, להציל את חברו שנקלע לסכנת חיים. מצוות לא תעשה (ויקרא יט/טז) "לא תעמד על דם רעך". מצוות עשה נדרשת על ידי חז"ל (סנהדרין עג/א) מן הפסוק (דברים כב/ב) "והשבתו לו" העוסק בהשבת אבידה, שיש גם להשיב את גופו של האדם לעצמו, כדברי רש"י (שם, ד"ה תלמוד לומר) "השב את גופו לעצמו".

האם אדם שלא הציל את חברו אשר שם את נפשו בכפו עבר על מצוות התורה? לדעת בעל המנחת חינוך (מצווה רל"ז בקומץ המנחה), הנמנע מהצלת אדם זה, לא עבר על איסור. זאת, על פי דברי סוגייתנו בה מבואר, כי המוצא חפץ שהונח על ידי בעליו במקום שבו הוא עלול להיאבד, אינו חייב במצוות השבת אבידה, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סי' רס"א סעי' ד). מעתה, אחר שאת מצוות עשה להציל את הזולת למדנו ממצוות השבת אבידה, אין לנו כי אם להלך בדיניה. ומאחר שבמצוות השבת אבידה אין חובה להשיב ממון שבעליו הניחו במקום שבו הוא עלול להיאבד, גם אין חובה להציל אדם המבקש לשים קץ לחייו [עיי"ש שביאר מדוע גם אין לא תעשה]. כך גם סובר הגר"י פערלא (בביאורו לספר המצוות לרס"ג עשין כ"ח דף קע"ב), שאף המשיל על אדם זה את דברי הגמרא (ברכות לג/א): "וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו".

ההבדל בין אבידת ממון לאבידת הנפש: אלא, שהאחרונים (שו"ת מהר"ם יפה סי' י"ג, "כלי חמדה" פ' כי תצא סי' ו' אות ב' ועוד רבים, והדבר גם מפורש בדברי הראשונים) דחו השוואה זו בין אבידה מדעת של ממון לבין אבידה מדעת של הנפש. זאת, על פי דברי הנשר הגדול, הלא הוא הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש פ"א הל' ד') הכותב, שנפש האדם אינה קניינו הפרטי כי אם קניינו של הקב"ה שבראו, וכדברי הנביא (יחזקאל יח/ד) "כל הנפשות לי הנה" (עיי' רדב"ז הל' סנהדרין פ' י"ח הל' ז). ממילא, אדם כלל אינו יכול "לוותר" על נפשו, שהרי אין היא שלו. אמור, איפוא, שאין כל הבדל בין המבקש לאבד עצמו לדעת, לאדם שנקלע לסכנה שלא באשמתו. שניהם קניינו של הקב"ה הם, שציווה להצילם, וכך נפסק להלכה (עיי' בהגהות על מנחת חינוך הוצאת מכון ירושלים).

דף פח/א דאמר רבה הכישה נתחייב בה

השבת אבידה מצוה או חיוב?

הגמרא במסכת בבא מציעא (ל/א) דורשת מפסוק, ש"זקן ואינה לפי כבודו" פטור מהשבת אבידה. למרות זאת מחדש רבה בסוגייתנו, שאם הוא הכיש במקל בהמה אבודה, כלומר, עשה בה כעין מעשה נטילה, חייב הוא בהשבתה ואינו פטור עוד.

הדבר מצריך ביאור. שכן, מאחר שהתורה פטרה את הזקן מהשבה שאינה לפי כבודו, מדוע הרמת האבידה מגלגלת עליו חובה זו?

האחרונים (ראה ברכת שמואל בשם הגר"ח, "אבן האזל" ועוד) עונים על כך בחילוק למדני.

הבה נתבונן: השבת אבידה, היא מצוה או חיוב? כלומר, אנו מבחינים היטב בין קריאת שמע, שהיא מצווה שבין אדם למקום, לבין חובת השבת גזילה, שהיא חיוב ממוני. ובכן, מהי השבת אבידה, מצווה שבין אדם למקום, היינו: מניעת איבוד ממון יהודי, או חיוב ממוני כלפי בעל החפץ. **שני הצדדים** נכונים, קובעים האחרונים. הרואה אבידה ועדיין לא הרימה, התחייב במצווה שבין אדם למקום, לבל יאבד ממון יהודי. אחר שהורם החפץ האבוד, חל על המוצא חיוב שבין אדם לחברו, בדומה להשבת גזילה. הא ראה, אם אבדה האבידה למוצאה, הוא חייב לשלם את דמיה [משום שדינו הוא "שומר אבידה" עיי' בבא קמא נו/ב, בבא מציעא כט/א].

מעתה, כאשר פטרה התורה זקן מפני כבודו, לא פטרתו אלא ממצוה ההשבה. אם לא נטל איננו חייב. אם כבר נטל והתחייב בחיוב שבין אדם לרעהו, אי אפשר כבר לפטרו [על כך שהסוגיא מזכירה כאן טעם נוסף "דאנקטינהו נגרי ברייתא" - ראה אבן האזל, הל' גזילה ואבידה פ' י"א הל' ד', וחזון יחזקאל בבא מציעא ב-ט].

הגיב הרבי: אם כן, מנורה זו, גם גאווה בה וגם שקר בה... (סיפורי חסידים על התורה עמ' 209).

דף פח/ב קשה עונשן של מדות

"מידה" כנגד "מידה"...

חומרת עונשו של העובר על איסור הונאה במידה ובמשקל באה לידי ביטוי בדברי חז"ל, שעל כל העבירות שבעולם אין הקב"ה נפרע עד שתתמלא סאתו של החוטא, חוץ מהמודד במידה קטנה, שנפרעים ממנו מיד. וכל כך למה?

דרש רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו אהבת יהונתן: הלוא מידותיו של הקב"ה מידה כנגד מידה הן. כשם שהלה לא דקדק במידות, ומידה קטנה היתה לו כמלאה, אף הקב"ה אינו 'מדקדק' במילוי סאתו, ומודד לו כמידתו, במידה קטנה להענישו מיד... (טעמי המנהגים תקל"ט).

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

להתנסות חיים התקשר עכשיו: 3764

לעילוי נשמת

ה"ר **אברהם אביש פירר** ז"ל
 ב"ר משה מנחם ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשס"א
 ומרת **עדינה טובה** ע"ה
 ב"ר יעקב צבי הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשס"ח
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
 מרת **אסתר** ע"ה
 בת יחיאל מאיר ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשע"ז
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
 ר' **יואל שטרנטל** ז"ל
 ב"ר יהודה נחמן ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשל"ט
תנצב"ה
 הונצח ע"י בנו ידידנו
 הר"ר **ברוך מרדכי** ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת
 מרת **צירל פולק** ע"ה
 ב"ר יוסף הקש ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשל"ח
תנצב"ה
 הונצחה ע"י
 משפחות **פולק, מי זהב וקרפין** שיחיו

